

Datja i *Prijatja* trećoredskih samostana kao izvori za povijest gospodarskih i društvenih odnosa na Kvarneru i Dalmaciji od 16. do 20. stoljeća¹

Datja i *Prijatja* blagajnički su dnevnici, koje su od sredine 16. do kraja 20. stoljeća vodili svi trećoredski samostani u Provinciji franjevac trećoredaca glagoljaša (Dalmacija, Kvarner i Istra), a sadrže primitke i izdatke samostana, koji se obračunavaju na kraju svakoga mjeseca. Te su knjige trećoredski samostani vodili zbog jedinstvenoga instituta koji je vladao u trećoredskim samostanima, a to je *peculium privatum*, privatno vlasništvo pokretnih dobara pojedinih redovnika, koji ovdje nije bio *abusus* pravila, nego *usus* koji je šutke ozakonjen. Ove nam knjige daju iscrpne i dragocjene podatke važne ne samo za život samostana, nego i za povijest, gospodarstvo i društvene odnose cijele ove regije, pa i šire.

I.

Datja i *Prijatja* zapravo su blagajnički dnevnici, koje su od sredine 16. do kraja 20. stoljeća vodili svi trećoredski samostani u Provinciji franjevac trećoredaca glagoljaša (Dalmacija, Kvarner i Istra)², a sadrže primitke i izdatke samostana, koji se obračunavaju na kraju svakoga mjeseca, i to pred cijelom samostanskom zajednicom: „prid fratri“, „pred fratri“, „s fratri“, „prid fratri u rifetoriju“, „prid fratri u rifetoriju pod zvonac“ itd. Te su knjige trećoredski samostani vodili zbog jedinstvenoga instituta koji je vladao u trećoredskim samostanima, a to je *peculium privatum*, privatno vlasništvo pokretnih dobara pojedinih redovnika, koji ovdje nije bio *abusus* pravila, nego *usus* koji je šutke ozakonjen. Ovakve su knjige vodili svi trećoredski samostani u Hrvatskoj (Istra, Kvarner, sjeverna Dalmacija). S jedne se strane knjige pišu primici (*prijatja*), a s druge strane – tako da se knjiga preokrene – pišu se izdaci (*datja*).³ Godišnji se obračuni ne vrše, nego se svake treće godine, prigodom provincijalnog pohoda ili na provincijalnom kapitolu, vrši obračun salda, tj. ne obračunavaju se apsolutne svote primitaka i izdataka, nego

¹ Rad je za tisak priredio Tomislav Galović.

² Usp. IVANČIĆ 1910.

³ BADURINA 1995: 5.

se samo naznačuje saldo, koji je češće negativan, a on se naznačuje tako „i osta mostir dužan vardijanu“, a to se onda u sljedećoj godini izravnava.⁴

Način pisanja, pravopis, nazivlje i jezik – hrvatsko-čakavski na glagoljici – ovisi o tome odakle je rodom gvardijan, odnosno pisar („škritur“) koji vodi blagajnički dnevnik. Mnogi su i nevjeshi u pisanju, osobito isprva, pa ima mnogo nezgrapnosti i pogrešaka, ali se već iza nekoliko mjeseci pisanja rukopis popravlja i ustaljuje.⁵ Sve navedeno bit će zanimljivo za istraživanje kako jezikoslovcima, tako i paleografima.

Ove nam knjige daju iscrpne i dragocjene podatke važne ne samo za život samostana, nego i za povijest, gospodarstvo i društvene odnose cijele ove regije, pa i šire.⁶ Nalazimo u prvom redu cijene za pojedine robe i cijene za pojedine poslove i usluge, kao i cijene nadnica za pojedine kategorije radnika: meštar, manovali, muški, ženske, djeca. Mnogo je veća nadnica za kopanje vinograda, nego za berbu grožđa. Ženska je nadnica za trećinu manja od muške, doduše ne za isti posao. Nadalje doznajemo o ishrani, što se sve sadi i sije, o lijekovima koji se kupuju, odjevnim materijalima, vrsti tekstila te pokućstvu. Osobito su vrijedni nazivi za pojedine kućanske, ratarske i ribarske predmete. Jasno se iz promjene cijena za određenu robu može pratiti gospodarski rast i kriza uslijed ratnih, klimatskih ili drugih nepogoda. Možemo pratiti i inflaciju. Samostanski, pak, prihodi bili su od donacija, prodaje vina i druge prehrambene robe te od vjerskih usluga (mise, propovijedi). Milostinja se skuplja samo na velike blagdane, a dobivalo se veoma malo. Rashodi i prihodi uglavnom su jednaki. Za gospodarsku su povijest važne i druge knjige, kao što su *Žitne knjige* (urod žitarica) i *Liveli* (popis dužnika i najma zemljišta).⁷

II.

Na otoku Cresu su 15. stoljeća postojala su tri samostana franjevac trećoredaca-glagoljaša, i to: samostan sv. Nikole na Porozini od 1465. do 1843., samostan sv. Marije na Vijaru (Bijaru) kod Osora od 1463. do 1841. te samostan sv. Jerolima (Jeronima) u Martinšćici od 1479. do danas.⁸ Kratko vrijeme, od 1894. do 1920., postajao je i njihov gostinjac u Velom Lošinjju. Ti su samostani odigrali značajnu ulogu u održavanju nacionalne svijesti kod naroda jer su tijekom čitave povijesti sve bogoštovne čine vršili na staroslavenskom jeziku, koji se nije mnogo razlikovao

⁴ Isto: 6.

⁵ Na istome mjestu.

⁶ Usp. BADURINA 1982: 86; Isti 2013a: 21-22.

⁷ Isti 1996.

⁸ Za povijest ovih samostana vidi IVANČIĆ 1910: 222-225, 231-232, 233-235, 240-242.

od jezika stanovništva, a zbog toga su uvijek za Veneciju bili „trn u oku“.⁹ Ti su samostani i svoju administraciju vodili na hrvatskom jeziku i glagoljskim pismom.

Zbog specifičnog instituta koji je postojao kod trećoredaca u našim samostanima – *pekulija* (privatno vlasništvo pokretnih dobara koje ovdje nije bilo *abusus*, nego *usus* koji je šutke ozakonjen) – ti su samostani vodili blagajnički dnevnik primitaka i izdataka zajedničkih samostanskih sredstava. U te su se dnevnik brižljivo upisivali svi primici i izdaci. Knjigu je vodio gvardijan ili njegov vikar, ili pak netko drugi određen u tu svrhu. Na kraju svakog mjeseca obračun se pravio pred svim članovima samostana u samostanskoj blagovaonici. Tu je knjigu svake godine kontrolirao provincijal (pokrajinski poglavar), a svake treće godine kontrolu je u načelu vršio generalni poglavar iz Rima. No, taj je posao gotovo uvijek obavljao njegov delegat iz same provincije.

Velik dio tih knjiga danas je izgubljen, ako ne i propao, osobito onih dvaju ukinutih samostana – sv. Nikole na Porozini i sv. Marije na Vijaru (Bijaru) kod Osora. No, one iz samostana u Martinšćici sačuvane su od 1578. pa sve do 1920., kad je ovaj samostan potpao pod talijansku upravu. Doduše, te knjige nisu sačuvane u potpunosti jer su se neki svesci izgubili.

Da bismo dobili uvid kakvo bogatstvo podataka sadrže te knjige, promotrit ćemo i analizirati primitke i izdatke za jednu godinu, i to za jednu od najstarijih godina: 1585.¹⁰ To je prosječna godina i iz nje možemo vidjeti što se sve kupuje, a što prodaje, kako se odvija promet itd. Ukupni je prihod bio 440 lira i 8 soldi, a rashod 411 lira i 11 soldi.¹¹ Dakle, samostan je poslovao s dobitkom od 29 lira. Ima, međutim, godina, i to veoma često, gdje se na kraju godine ili na kontroli ili u doba vizitacije ustanovljuje da je samostan dužan gvardijanu čak i stotine lira.

Ako, pak, cijene nekih artikala usporedimo u sljedećim godinama, vidjet ćemo da je već i tada postojala inflacija, iako jedva primjetno, jer su rasle cijene i robe i usluga. Tako će npr. *kvartuč* ulja u ljetnim mjesecima 1585. stajati 10 soldi, 1615. 12 soldi, a 1655. 16 soldi. Istodobno će muška nadnica 1585. biti 12 soldi, 1615. 14 soldi, a 1655. 15 soldi. Kako je vidljivo, vitalnoj je robi (ulju) u sedamdesetak godina cijena porasla za 6 soldi, a radnoj snazi za isto razdoblje samo 3 solda. Dakle, upola manje.

Ženska je nadnica uvijek za trećinu jeftinija nego muška, dok je nadnica meštra triput veća od nadnice običnog radnika. Ima i mnogo nijansi u cijeni nadnica. Tako npr. sredinom 17. stoljeća muška nadnica za kopanje iznosi 14 soldi, a za

⁹ BADURINA 1984: 163.

¹⁰ Isto: 164-169.

¹¹ Valuta u kojoj se troškovi bilježe jest lira (libra, librica), a bilježi se isprva lbr, s naznakom abrevijacije, nekad lib, zatim lr ili naprosto l. Jedna lira inače ima 20 soldina kao sastavnih jedinica (BADURINA 1995: 6).

pretakanje vina samo 12 soldi, dok je ženska nadnica za trganje grožđa mnogo manja nego za plijevljenje. „Mito“ (plaća) „junaku“ (slugi) iznosio je oko 1600. oko 6 lira na mjesec, plus stan, hrana i odjeća, a isplaćivao se od blagdana do blagdana: *od Lucinje*¹² *do Jurjeve*¹³, *od Jurjeve do Gavdenče*¹⁴ i *od Gavdenče do Petrove*¹⁵ itd. Fratri sve kupuju i plaćaju. Nema iskorištavanja radne snage.

Zanimljivo je da se žitarice melju u mlinu u Plominu, gdje danas nema ni traga mlinovima. To znači da su vode iz Čepičkog jezera tekle drugačije prije melioracije.¹⁶

Iz tih blagajničkih dnevnika doznajemo kada su se izvršile pojedine gradnje i pregradnje u crkvi i samostanu, kao i kakva je bila cijena pojedinih poslova i namještaja. Tako npr. u travnju 1595. imamo podatke: „Dah za oko za crkvu li. 16“, iz čega doznajemo da je rozeta na pročelju crkve napravljena te godine (1595.) i da je njezin kameni okvir, zajedno s radom, otprilike koštao kao 4 ovna ili 11 muških nadnica. Godine je 1597. „crikvu potikula“ u prosincu, a nešto kasnije nabavio je „propelo za crkvu na gredi“, što znači da je i ta crkva imala veliko gotičko raspelo na gredi ispred trijumfalnog luka. Gredi danas nema ni traga, a raspelo je u samostanu.¹⁷ Važni su to podaci za povijest umjetnosti Kvarnerskih otoka.

Kako je vidljivo npr. iz 1585., glavni je prihod samostana prodaja vina, sira, vune i janječih kožica, a zatim najam pašnjaka i barke za ribolov. Vino, gotovo pa redovito, prodaju, i to „na vrči“, što znači da ga prodaju ribarima i pomorcima, ili pak susjedima, ali nekad ga kupuju u ljetnim mjesecima, a nekad čak i u proljeće, što kazuje da je tih godina bila neka klimatska nepogoda. Tako u proljeće 1585. samostan prodaje vino, a ljeti (u lipnju) ga kupuje, i to čak iz Venecije.¹⁸ Vrijedi istaknuti da se milostinja u crkvi prikuplja samo na velike blagdane, a i tada je veoma mala.

Rashodi su raznovrsniji od prihoda, a variraju od godine do godine, ovisno o urodu pojedinih kultura i ovisno o gvardijanu. Svaki novi gvardijan počinje neke radove na samostanu i(li) crkvi. Ponekad ima i veoma zanimljivih i neobičnih podataka. Tako npr. u veljači 1655. piše: „Dah ciganom ki načiniše tronoge i apraru i kopanjicu li. 3. so. 15“, a to znači da su već tada na otok dolazili Romi, koji su krpali lonce i prodavali korita.

Godine 1636. u prosincu zapisuje se: „Dah za 5 stotin puži za poslati u Bneci li. 5“. Kako je vidljivo, to je značajna izvozna stavka otoka, koji je osim drva – kako

¹² Blagdan sv. Lucije (13. prosinca).

¹³ Blagdan sv. Jurja (23. travnja).

¹⁴ Blagdan sv. Gaudencija (1. lipnja).

¹⁵ Blagdan sv. Petra i Pavla (29. lipnja).

¹⁶ BADURINA 1984: 170.

¹⁷ Na istome mjestu.

¹⁸ Isto: 170.

vidimo – u Veneciju izvezio i puževe. Budući da je te godine naslikana slika¹⁹ na glavnom oltaru, rad venecijanskog majstora Badassere d'Anna, nije isključeno da su ti puževi dio honorara koji je isplaćen slikaru za tu sliku jer ni ove, niti sljedećih nekoliko godina nema spomena o plaćanju te slike. Najvjerojatnije je da ju je samostanu donirao neki bogati dobrotvor, pa zbog toga za nju nema računa u samostanskim knjigama, ali su ovi puževi koji iz Martinšćice putuju u Veneciju svakako zanimljiv podatak o razmjeni dobara.²⁰

Osim tih knjiga primitaka i izdataka, postoje još i neke druge samostanske knjige važne za gospodarsku povijest, a to su tzv. *Žitne knjige*, u koje se bilježio urod žitarica, potom *Libri fondali*, u kojima su prijepisi ili originali posjedovnih listova, *Liveli* – popisi dužnika i najma itd. Sve su pisane glagoljicom do 1842., zatim neko vrijeme latinicom na talijanskom, a poslije 1850. latinicom na hrvatskom jeziku.

Većina je tih knjiga propala, ali se nešto ipak sačuvalo, a najdragocjenija su četiri sveska *Datja i Prijatja* samostana u Martinšćici, koji se sada čuvaju u Zagrebu u Arhivu Provincije franjevac trećoredaca glagoljaša na Ksaveru. Ta su četiri sveska formata 300 x 210 mm, uvezana u kožu, nenumerirana, a svaki je originalan svezak imao po 10 sveščića, sastavljenih od po 10 araka papira. Svakom od tih svezaka na početku ili na kraju sada nedostaje poneki sveščić. Nemaju posebne signature, nego su u posebnom odjeljku s natpisom Martinšćica, a ovamo su doneseni iz Glavotoka prije talijanske okupacije (za i nakon Prvoga svjetskog rata).

III.

U nizu „Posebna izdanja Povijesnog arhiva Rijeka“ 1995. objavio sam knjigu *Datja i prijatja: primici i izdaci samostana franjevac trećoredaca glagoljaša u Martinšćici na otoku Cresu*. Knjiga I.²¹ sadrži građu od 1578. do 1618. Građa je u toj knjizi transkribirana s glagoljice na latinicu i opremljena elementarnim bilješkama. Na početku knjige nalazi se *Kratak pregled povijesti crkve i samostana sv. Jerolima te Uvod*.²²

Radi se o iznimno vrijednom izvoru za gospodarsku povijest Istre, Kvarnera i Dalmacije, blagajničkom dnevniku – računskoj knjizi primitaka (*prijatja*) i izdataka (*datja*) na glagoljici samostana franjevac trećoredaca – glagoljaša sv. Jerolima (Jeronima) u Martinšćici na otoku Cresu. Knjigu su vodili i pisali gvardijan ili njegov vikar. Po njima se može rekonstruirati kako su živjeli fratri,

¹⁹ Isti 1995: 4.

²⁰ Isti 1984: 170.

²¹ Iako je nastavak rukopisa (knj. II-V) svojevremeno bio predan za objavljivanje, do toga iz nepoznatih razloga, nažalost, nije došlo.

²² BADURINA 1995.

što su jeli, pili, koliko su plaćali drva, težaka, ribu, vino, tamjan, sol, svijeće, popravak samostana. Postojale su tri vrste nadnica: muška, ženska i dječja. Djeci su na primjer plaćali nadnicu za branje puževa, koje su potom slali u Veneciju. Zanimljivo je to da su sve plaćali; nije bilo iskorištavanja čovjeka po čovjeku, kao što su nam svojedobno govorili. Vidi se da su plaćali čak i djecu. Drukčija je nadnica za oranje i kopanje: skuplja ako težak ore svojim volovima, a jeftinija ako uzima samostanske. Najjeftinija je nadnica kad beru grožđe: pretpostavlja se da će ga se najesti. Također se vidi s kim su dolazili u dodir. Postoji i zapis kako je gvardijan uskocima posudio jedro, a oni su mu to platili. Uskocima se, naime, poderalo njihovo jedro, a onda im je gvardijan lukavo ponudio svoje jer bi mu ga ionako oteli, a potom su mu ga platili.²³

IV.

Kao drugi primjer – u odnosu na otok Cres – spomenimo da se u arhivu samostana franjevac trećoredaca u Portu na Dubašnici, osnovanom 1480.²⁴, čuvaju značajni i vrijedni rukopisi: *Datja i Prijatja* – samostanske knjige primitaka i izdataka, koje se neprekidno vode od 1602. Iz tih se knjiga vidi kuda su prelazili i prolazili trgovački putovi, što se prodavalo, što kupovalo. U portanskim samostanskim spisima nalazi se rečenica koja tumači ekonomiku cijelog Kvarnera u 17. stoljeću: „Dah Pazanom ča nan vozihu vodu z Rike“. Bili su to vjerojatno Novaljci, koji su s vinom odlazili u Rijeku. Budući da ih je uhvatilo nevrjeme, sklonili su se u Porat. Tada su im fratri rekli: „Vi iz Rijeke vraćate se prazni, u tim bačvama dovezite nam vodu“.²⁵

Osim navedenog, iz portanskog samostana sačuvane su i knjige *Livela*, *Žitna knjiga*, *Našastar* – inventarna knjiga svih stvari u samostanu, koja se vodi od 1623.²⁶ One čine pravu riznicu za proučavanje gospodarske povijesti čitavoga Hrvatskog primorja. Od ostalih važnijih rukopisa, ovdje se još navode *Libro fondale*, koji sadrži prijepise najstarijih dokumenata o samostanu i samostanskim imanjima, te *Libar od posinovljenja*, u kojemu su sačuvani podaci o svim redovnicima koji su ušli u samostan sv. Marije Magdalene od 1707.²⁷

²³ Isti 1996.

²⁴ Isti 1980.

²⁵ Isti 1996.

²⁶ Usp. i Isti 2013b.

²⁷ Isti 1980.

Zaključna opaska

Da bi se dobila potpuna slika povijesti gospodarskih i društvenih odnosa na Kvarneru, Istri i Dalmaciji od 16. do 20. stoljeća, u zadaću ostaje istraživanje i publiciranje vrijednih arhivskih izvora: *Datja i Prijatja* franjevačkih trećoredskih samostana.

Bibliografija

- BADURINA, Anđelko. 1980. *Porat – samostan franjevaca trećoredaca 1480 – 1980*. Zagreb: Provincijalat franjevaca trećoredaca (povijesni razvoj crkve i samostana te komplet starih razglednica).
- BADURINA, Anđelko. 1982. „Datja“ i „Prijatja“ kao izvori za gospodarsku povijest Cresa i Lošinja. *Vjesnik Provincije franjevaca trećoredaca (glagoljaša)* XIX/2: 86.
- BADURINA, Anđelko. 1984. „Datja“ i „Prijatja“ trećoredskih samostana kao izvori za gospodarsku povijest Cresa i Lošinja. *Otočki ljetopis Cres-Lošinj* 5 [Izvori za povijest otoka Cresa i Lošinja]: 163-171.
- BADURINA, Anđelko. 1995. *Datja i prijatja: primici i izdaci samostana franjevaca trećoredaca glagoljaša u Martinšćici na otoku Cresu*. Knjiga I. (1578. – 1618.) [Posebna izdanja Povijesnog arhiva Rijeka, sv. 12]. Rijeka: Povijesni arhiv Rijeka.
- BADURINA, Anđelko. 1996. Glagoljaštvo kao drugi jezik. *Vijenac* IV/84. Razgovor vodila Andriana Škunca. <http://www.croatianhistory.net/etf/badurina.html> (posjet 15. 1. 2013).
- BADURINA, Anđelko. 2013a. *Datja i prijatja* trećoredskih samostana kao izvori za povijest gospodarskih i društvenih odnosa na Kvarneru i Dalmaciji od 16. do 20. stoljeća / *Datja and Prijatja of Tertiary Monasteries as Sources for the History of Economic and Social Relations in the Bay of Kvarner and Dalmatia between the 16th and 20th Centuries*. U *Međunarodni znanstveni skup: Trećoredska glagoljaška tradicija u europskom kontekstu (Zagreb, 27. – 28. IX. 2013.) – Raspored rada i sažetci izlaganja / International Scientific Conference: Tertiary Glagolitic Tradition in European Context (Zagreb, 27 – 28 September 2013) – Schedule of Proceedings and Summaries of Contributions*, ur./eds. Ivan Botica, Tomislav Galović, Kristijan Kuhar, 21-22. Zagreb: Provincija franjevaca trećoredaca glagoljaša – Zagreb, Hrvatsko katoličko sveučilište – Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu/FF-press, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Institut za povijest umjetnosti – Zagreb, Staroslavenski institut – Zagreb.
- BADURINA, Anđelko. 2013b. *Inventar samostana sv. Marije Magdalene u Portu na otoku Krku (1734. – 1878.)*. Ur. i prir. Tomislav Galović [Monumenta glagolitica Tertii ordinis regularis sancti Francisci in Croatia, vol. I. / *Glagoljski spomenici Trećega franjevačkog reda u Hrvatskoj*, sv. 1]. Rijeka-Zagreb: Glosa d. o. o., Provincijalat franjevaca trećoredaca glagoljaša.
- IVANČIĆ, Stjepan. 1910. *Povjestne crte o samostanskom III Redu sv. O. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i poraba glagoljice u istoj redodržavi. Sa prilozima*. Zadar: Odlikovana tiskarna E. Vitaliani.

***

BADURINA, Anđelko. Blagajnički dnevници („Datja“ i „Prijatja“) samostana franjevacā trećoredaca glagoljaša kao izvori za gospodarsku povijest otoka Krka. *Izvori za povijest otoka Krka. Znanstveno savjetovanje*. Društvo arhivskih radnika Zajednice općine Rijeka, Arhiv Hrvatske u Zagrebu, Historijski arhiv u Rijeci i Pazinu, Povijesno društvo otoka Krka, Povijesno društvo Rijeke, Rijeka, 5. XI. 1990. (rad predan za tisak).

BADURINA, Anđelko. *Datja i prijatja: primici i izdaci samostana franjevacā trećoredaca glagoljaša u Martinšćici na otoku Cresu*. Knjige II-V [Posebna izdanja Povijesnog arhiva Rijeka (danas Državni arhiv u Rijeci)] (knjige predane za tisak).

Datja and *Prijatja* of Tertiary Monasteries as Sources for the History of Economic and Social Relations in the Bay of Kvarner and Dalmatia between the 16th and 20th Centuries

The *datja* and *prijatja* are actually cashier's logs kept by all tertiary monasteries in the Croatian Province of Northern Dalmatia, Kvarner and Istria between the middle of the 16th up to the end of the 20th century. They contain the revenues and expenses of a monastery computed at the end of each month. The books were kept because of a peculiar institute in our monasteries – the so-called *peculium privatum*, private ownership of movable goods of single monks, a custom that in this case didn't pose an *abusus* of the rule, but rather an *usus* tacitly legalised. These books provide a series of exhaustive and valuable data significant not only for the life of a monastery, but also for the history of economic and social relations of the whole region and further. Thus in December 1636 it reads in Martinšćica: „Dah za 5 stotin puži za poslat u Bneci, lir 5.“ (I gave for 5 hundred snails to be sent to Venice, 5 liras). In that year Badasare d'Anna painted the painting of the main altar. The friars buy and pay for everything. There is no exploitation of labour force. There we find first and foremost prices for particular goods and prices for particular works and services as well as daily wages for particular categories of workers: craftsmen, masons, men, women, and children. The wage for tilling a vineyard is far higher than for a grape harvest. Women's wage is 2/3 of a man's wage, though not for the same work. Further, we learn about the kind of food, what is planted or sown, medicaments bought and used, materials used to make clothes, kinds of textile as well as of furniture and kitchenware. Names for particular items of household, farming and fishing have been preserved too. Economic growths and crises caused by climatic or other predicaments resulting in price fluctuations for the same goods can be clearly observed. Inflation can also be followed. The revenues come from donations and selling wine and other food as well as from religious services (Mass, sermons). Alms is collected on great

feasts only and it doesn't yield much. The expenses and revenues are usually on the same level. Other books such as „grain books“ (grain yield), „livels“ (list of debtors and land leases) are also of importance for the economic history.

Keywords: The Monastic III Order of Holy Father Francis, *Datja* and *Prijatja* of Tertiary Monasteries, historical sources, history of economic and social relations, Kvarner, Dalmatia

Ključne riječi: samostanski III. red svetoga oca Franje, *Datja* i *prijatja* trećoređskih samostana, povijesni izvori, povijest gospodarskih i društvenih odnosa, Kvarner, Dalmacija

Andelko Badurina

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
Samostan franjevac trećoređaca glagoljaša sv. Franje Asiškoga, Odra (Zagreb)

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

47

vol. 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2015.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 47, vol. 1

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher
Vlatko Previšić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Hrvoje Gračanin

Izvršna urednica / Executive Editor
Inga Vilogorac Brčić

Uredništvo / Editorial Board
Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest/ancient history), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek/
medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac
(moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history),
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko
Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki
(Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*
Kristina Milković

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Marko Maraković

Lektura

Samanta Paronić

Tisak

Web2tisak, Zagreb

Naklada

250 primjeraka

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

RADOVI 47
vol. 1

ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Tematski blok / Themed issue

TREĆOREDSKA GLAGOLJAŠKA TRADICIJA U EUROPSKOM KONTEKSTU TERTIARY GLAGOLITIC TRADITION IN EUROPEAN CONTEXT

Radovi međunarodnoga znanstvenog skupa
održanoga 27. i 28. IX. 2013. na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu
u organizaciji

Provincije franjevac trećoredaca glagoljaša u Zagrebu, Hrvatskoga katoličkog
sveučilišta u Zagrebu, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek za
povijest, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu – Odsjek za povijest, Instituta
za povijest umjetnosti u Zagrebu i Staroslavenskoga instituta u Zagrebu

***

Proceedings of the International Scientific Conference
held on 27th and 28th September 2013 at the Catholic University of Croatia in Zagreb
and organized by
the Province of the Glagolitic Friars of the Third Order Regular, Catholic University
of Croatia in Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences of the University
of Zagreb - Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences of
the University of Split - Department of History, Institute of Art History,
and Old Church Slavonic Institute

Gosti urednici / Guest editors

Ivan BOTICA
Tomislav GALOVIĆ
Kristijan KUHAR